

Casus-dialogoog: Leren van elkaars inzichten

Het [Koppelkansen Traject](#) bestaat uit de casusgebieden Amstelstad, Binnenstad (Gracht van de Toekomst) en Haven-Stad. Centraal staat in alle casusgebieden de zoektocht naar integrale oplossingen voor diverse grote maatschappelijke opgaven van de stad: de energietransitie, klimaatadaptatie, circulariteit en de datatransitie. De [drie casusgebieden](#) verschillen onderling van elkaar, en beschikken ieder over specifieke gebiedskenmerken. Amstelstad wordt de komende jaren getransformeerd van een kantorengedebied naar een duurzame stadswijk met een mix van functies, Haven-Stad wordt van een industriegebied naar een complete stad binnen de stad herontwikkeld, en bij de Gracht van de Toekomst ligt de focus op de binnenstad en de UNESCO beschermde grachtengordel. In het afgelopen jaar heeft elk casus zich op zijn eigen manier verder ontwikkeld. Het is daarom nuttig voor de casusteams om te leren van elkaars inzichten en ervaringen. Op 2 november was om die reden een casus-dialogoog georganiseerd. Ieder team bracht een 'icoon' en een 'vraagstuk' in. Wat hebben elk van de casusteams voor interessants te bieden? En waar kunnen andere teams mee helpen?

Icoon

Om elkaar te inspireren is aan elk casusteam gevraagd een icoon te presenteren. Een icoon is een product of een proces dat het team het afgelopen jaar verder heeft gebracht en daarmee inspirerend kan zijn voor de andere casusteams.

Amstelstad (Straat van de Toekomst)

Casusteam Amstelstad heeft eerder dit jaar een [integrale ontwerpessie](#) georganiseerd met het Planvormingsoverleg verbreed (PVO-verbreed). Doel van deze sessie was om te kijken of het mogelijk is om meer bomen, groen en water in het straatprofiel van de Holterbergweg (S111) te integreren, en

meervoudig ruimtegebruik te stimuleren in de toch al drukke ondergrond. De sessie heeft ertoe geleid dat de problematiek vanuit een breder perspectief werd bekeken door deelnemende nutspartijen, en dat er andere oplossingen in beeld zijn gekomen. Daarnaast heeft de sessie geleid tot meer inzicht in elkaars opgaven, en tot een bereidheid om de mogelijkheden te verkennen om vaker met elkaar te gaan ontwerpen.

Binnenstad (Gracht van de Toekomst)

Onder het adagium “je bent nooit te oud om iets af te leren” heeft casusteam Gracht van de Toekomst gebaande paden verlaten, en is het op zoek gegaan naar de toekomst: Hoe zou de Amsterdamse binnenstad eruit kunnen zien in 2100? Het werken aan de Gracht van de Toekomst onderscheidt zich op twee manieren. Ten eerste de focus op ‘van later naar nu’: Vanuit een [inspiratiesessie](#) zijn drie perspectieven op de toekomst zijn ontwikkeld: ‘collectief’, ‘connectief’ en ‘duurzaam’. Voor elk perspectief wordt een interventie uitgewerkt. Ten tweede, de focus op ‘waarden’ in het nadenken over de inrichting van de omgeving. Er is in [waardenkaarten](#) vastgelegd wat belangrijk is in het gebied voor bewoners, en het team zoeken naar ‘meervoudige waardecreatie.’ Een van de ideeën die is opgeborreld is een [modulaire kademuur](#), een u-vorming profiel waarin niet alleen allerlei kabels en leidingen een plek krijgen, maar ook verschillende gestandaardiseerde modules met daarin bijvoorbeeld een container of een boom.

Haven-Stad (Stad van de Toekomst)

Ook casusteam Haven-Stad team is gaan toekomstdenken. Op basis van verschillende perspectieven zijn er vier toekomstscenario's geschetst voor 2030 tot 2050. Eén gaat uit van ‘business as usual’, en drie zijn juist een duidelijke afwijking daarvan: ‘ambitieuw centraal’, ‘ambitieuw decentraal’ en ‘systeemtransitie decentraal’. Dit levert een breed spectrum van mogelijkheden op, waarbij elk toekomstscenario resulteert in een andere claim op de ondergrondse ruimte. Het ene vereist bijvoorbeeld dat er meer ondergrondse ruimte wordt vrijgehouden in de wijk, terwijl een ander scenario om meer ruimte buiten de woongebieden vraagt. Het maken van toekomstscenario's kan helpen om knelpunten en ‘lock-in’ situaties in de ondergrond tijdig te signaleren en voor te sorteren op een andere koers.

Vraagstuk

Naast een icoon hebben de verschillende casusteams ook ieder een vraagstuk ingediend. Deelnemers uit andere teams werden uitgedaagd om vanuit hun inzichten en ervaren mee te denken over deze vragen, om zo een stap verder te komen in het vinden van een antwoord.

Amstelstad (Straat van de Toekomst)

Vraag: Naast het integraal ontwerpen zelf is een ‘Masterplan Ondergrond’ een ander instrument dat kan worden ingezet om ondergronds ruimtegebruik te verbeteren en integraliteit te borgen. Een Masterplan geeft op hoofdlijnen weer wat de uitgangspunten zijn voor de inrichting van de ondergrond, en legt procesafspraken vast over de samenwerking

tussen de partijen. Maar bij welk abstractieniveau begin je in een Masterplan Ondergrond? En bij welk detailniveau houd je op?

Antwoord: “Als je door een verrekijker kijkt kan je vanaf grote afstand inzoomen. Zo is het ook met een Masterplan ondergrond. Inhoudelijk moet het Masterplan de verschillende opgaves zowel gebiedsoverstijgend als op detailniveau in beeld brengen. Grote infrastructuur zoals nieuwe warmteoverdrachtstations (WOS), onderstations en transportleidingen, kunnen op een gebiedsoverstijgend schaalniveau in kaart worden gebracht. Tegelijkertijd kunnen er afspraken worden gemaakt worden op detailniveau (kavel-/straatniveau) op het moment dat bekend is welke ontwikkelingen en bijpassende nutsinfrastructuur er binnen 3 tot 5 jaar wordt gerealiseerd. Ondertussen zal continu ingezoomd en uitgezoomd moeten worden om knelpunten te ontdekken en op te lossen. Andere steden zoals Rotterdam hebben al een soortgelijke benadering. In Rotterdam wordt er niet gesproken van een Masterplan ondergrond, maar van een Coördinatie- en afsprakenplan tussen de nutsbedrijven en de gemeente. Een ‘theoretische legplan’ of ‘bolletjesschema’ dient als kader waaraan profielen worden getoetst.”

Binnenstad (Gracht van de Toekomst)

Vraag: De noodzaak de komende decennia honderden kilometers kademuur te vervangen in de historische binnenstad biedt unieke meekoppelkansen. Maar hoe krijgen we draagvlak onder de mensen die hier beslissingen over nemen, van de planners en uitvoerders binnen bijvoorbeeld het programma kademuuren, tot op het niveau van het strategisch overleg?

Moeten we daar meer een vraaggestuurde of juist meer een aanbodgestuurde benadering voor kiezen?

Antwoord: “Het werken vanuit het principe van de synergie, die het gemeenschappelijk belang tot uitgangspunt neemt en niet redeneert vanuit de sectorale opgaven is zó nieuw, dat je die vraag niet gesteld zult krijgen. Je moet daarom wel enigszins aanbodgericht werken. Je moet de mogelijkheden tonen, die uitnodigen en aanmoedigen. Er moet nog voldoende oningevuld zijn om het voor anderen aantrekkelijk te maken zich te verbinden en mede eigenaar te worden. En – tot in het fysieke – laten zien dat het kan. Het zou bijvoorbeeld interessant kunnen zijn om te exploreren of je in het toekomstig universiteitskwartier – waar toch al een kademuur is ingestort – een ‘proof of concept’ kunt realiseren.”

Haven-Stad (Stad van de Toekomst)

Vraag: De betrokkenheid vanuit projecten en opdrachtgevers is tot nu toe beperkt gebleven. In de projecten wordt bovendien vooral gekeken naar de oplossingen voor vraagstukken van nu. De abstractie, het schaalniveau en de onzekerheid die voortvloeit uit een langetermijnvisie op ondergrondse infrastructuur valt daardoor overal buiten. Wie is

verantwoordelijk voor de hogere (structuur)schaal over projectgrenzen heen? En hoe kunnen we de betrokkenheid van projecten bevorderen?

Antwoord: “Er zijn verschillende mogelijkheden. Ten eerste kan er beeldmateriaal worden ingezet om een onderwerp te agenderen of er aandacht voor te vragen. Dat kan een creatieve vorm zijn zoals een cartoon of een kaart. Het credo daarbij is ‘keep it simple’. Maak bijvoorbeeld een A4tje waaruit niet allen de urgentie blijkt, maar ook hoe de ontwikkelingen in Havenstad bijdragen aan stadsbrede opgaven. Door het als collectieve uitdaging neer te zetten kun je denkkraft buiten de scope van projecten stimuleren. Daarnaast kan het helpen om te zorgen voor meer duidelijkheid over verantwoordelijkheden op een hoog niveau bij de gemeente. Dit is nodig om het gebrek aan integratie van plannen inzichtelijk te maken en tegen te gaan. Ook kun je zoeken naar meer integratie met bestaande projecten om (reeds bestaande) capaciteit binnen de projectteams te benutten en uit te breiden. Tot slot zou je interviews kunnen organiseren met betrokkenen. Goed luisteren en doorvragen op kansen en knelpunten helpt om een scherper inhoudelijk beeld te krijgen, en er kan tegelijk een engagerende werking van uitgaan.”

Verder in 2021

De eerste Koppelkansen casus-dialoog was een positieve leerervaring voor de deelnemers. De casusteams leerden niet alleen elkaar (beter) kennen, maar werden ook verder geholpen in hun eigen zoektocht. Om de uitwisseling tussen casusteam te versterken gaat Koppelkansen in 2021 vaker een casus-dialoog organiseren. Hopelijk dan niet digitaal, maar in de ‘echte’ wereld, zodat er ook verdergaande intervisie-technieken kunnen worden inzet die bijdragen aan [tweede-orde leren](#).

Door | Lotte Bruinsel (IB, Gemeente Amsterdam) & Joeri Naus (Universiteit van Amsterdam)